

Varpa siūsta kas mėnesis. Metinė prekė su parsiuntimu:
 Rusijoje (kaver- tuose) 6 rubl.,
 Prusijoje 4 auks.,
 Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai Varpe, išlita eilutė amulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Čekų ir mūsų tautiškos draugystės svetimuose kraštuose.

Kiekvienoje vietoje už tėvynės rubežiaus, kur tik atsiranda nors 30 čekų, tuojais įsteigia jie savo draugystę, stato ją ant tvirtos tautiško pamato. Nėra Vokietijoje miesto su 100 000 gyventojų, kuriame nebutų čekų draugystės. Užduotė tokių draugysčių yra: šelpiti reikalaujančius, įieškoti darbą be darbo esantiems arba ką tik atvykusiems į naują vietą čekams. Per kasnedėlinius susirinkimus ir pašnekėjimus, pranešimus ir skaitymus stengiasi suteikti čekams galėjamą ir tarp svetimų neužmiršti tėviškos kalbos; apgina juos nuo išsitautijimo. Kiekviena draugystė, pagal savo išgalėjamą turi atsakantį knygyną, iš čekiškų knygų ir laikraščių. Taigi čekas, kuriam ankšta yra savo tėvynėje, gal drąsiai traukti į svetimą kraštą, žinodams kad čia atras tvirtai suorganizuotas tautiškas draugystes, kurios visada duos jam reikalingą pagalbą ir pamokinimą. Užrubežinės draugystės prisideda visada su savo skatiku prie įsteigimo visokių naudingų įrenginių tėvynėje; teipogi, pagal išgalėjamą, šelpia neturtingas draugystes svetimuose kraštuose esančias.

Šanariai čekiškų draugysčių susideda iš visokių luomų, tikėjimų, nuomonių ir profesijų, bet niekad neatsitiko man girdėti, kad tarp šanarių atsirastu kada nors nesutikimai, kolijimai, nors čekų susirinkimus per keletą metų nuolatai lankydavau. Negirdėtas tarp čekų svetimuose šaliose daigtas, kad kur nors per nesutikimus šanarių draugystė iširtu arba pasidalintu į dvi su priešingais mieriiais ir tendencijoms, nors nuomonės šanarių ir jų sociališkas (ne socialistiškas) ir intelektuališkas padėjimas ne vienoks. Kiekvienoje vietoje yra vis tik viena draugystė; skiriasi viena nuo kitos tik skaitliumi šanarių ir turtingumu savo kasos. Bremos čekiškoji draugystė turi per 500 šanarių, Hamburgo apie 1000; Berlynegi šanariai jau tukstančiais skaitosi. Tarp šanarių Bremos draugystės daugiausiai yra paprastų darbininkų ir amatininkų; yra vienas katalikiškas kunigas ir pastorius, operos direktorius; operos giesmi-

ninkai: tenors, baritons ir dramatiškas sopranas; orkestra duoda solistus: arfos, skripkos ir dvi fleitos. Iš komedijos truppos yra trys aktoriai; iš kitokių professijų yra: viens prilaikantis viešbutį, trys agentai-laivų išleistojai, viens daktaras, du sodauninkai, du girių užveizėtojai iš Acheno (Hanovero prov.), viens prilaikantis restauraciją, keletas mažesnių prekybų, kontoristų, technikų ir paįsytųjų. Ant susirinkimų kunigas nesidrovi sėsti tarp bedievio socialisto ir pastoriaus, operos direktorius šale slaviko ulyčių, operos giesmininkė šale fabrika verpėjos. Visi čia lygus: ne reikia nė tikėjimiskų nė antitikiškų kvalifikacijų — užtenka buti čekų. Ant susirinkimų matai aiškiai, kad tarp susirinkusių žydi tikra brolystė ir lygybė tarp vaikų vienos motinos Čekijos; viens rupestis šanarių — lengvinti vargus brolių ne tik šanarių, be klausymo kokių jie nuomonių ir tikėjimų ir prisidėti prie garbės ir labo tėvynės.

Perdėtinis draugystės yra siuvėjas; kiti-gi administracijos šanariai teipogi amatininkai. Šanariai prigulintieji prie augštesnio sociališkojo laipsnio ne laiko to per nuskriaudimą savo garbės, nes ir jie pripažinsta, kad vertė žmogaus nesimieruoja jo sociališku padėjimu, bet nuopelnais ant visuomeniškos naudos. Rinkdami tokius šanarius užveizėtojus draugystės, visi pripažino kad siuvėjas ir kiti amatininkai daugiaus turi nuopelnų ant čekystės naudos, neng daktaras, kunigas arba operos direktorius. Visi šanariai turi lygų balsą, prie balsavimų prileidžiami ir svečiai.

Draugystė įrengia kasmet, apart paprastų kasnedėlinių susirinkimų, po keletą pasi- linksminimų, koncertų ir skaitymų. Vietą ant to, ant paprastų susirinkimų ir dėl knygyno turi be užmokesnio namuose šanario restauratoriaus.

Sudėjimas draugysčių Hamburge, Berlyne, Dresdene dar įvairesnis, bet ir jose ta pati sutartis; sutikimas ir broliška meilė.

Čekijoje, kaip ir visur yra teipogi partijos, kurios politiškuose susirinkimuose gana ginčijasi ir nestengia susitaikyti, bet ginčijasi tik ant tokių susirinkimų, išėjus lankan priešininkai stojasi vėl broliiais čekais, vaikais

vienos motinos. Jeigu reikia īsteigti ant visuomeniškos naudos koks nors įvedimas, nėra aukas visi čekai neklausdami kokios partijos čia inicijatyvą. Jeigu kam reikia pagalbos karėje su vokišką įtekmė, gal jis visada pasiūfikėti kad pagalbės ji čekai, be skirtamo partijų. Taigi karėje su vokiečiais, čekai visur yra pergaletojai, teip kad vokiečiai priversti palengvo kraustyti į kitas šalis, didesniuose miestuose ne tik jie nedrįsta rinktis ten kur susirenka čekai, bet net ne vaikščioja ta puse ulyčios, kurę čekai sau išsirinko; vokiečiai priversti mokintis čekiskai, nes ant ulyčios net 10 metų vaikas užklaustas vokiškai, atsakys „kalbėk čekiskai.“ Žydų Čekijoje beveik nėra, nes čekai prigančinėti šesiduođa. Savieuytomis spēkomis čekų ukninkų įrengta daugybė visokių didesnių fabriku, dirbtuvių, pardaivinyčių, tukstančiai mokyklų, specialiskų, vidtinių mokyklų tur toki skaitliū, kad didė Russiją gal į šimtą metų, ant savo begalinių plotų, tiek ne bus įsteigus. Užtatai Čekijoje ant 943 mylių gyvena su viršumi 6 milijonai žmonių, tai-gi su viršumi pė 6151 ant 1 mylios ir tai gana turtingai. Ant įsteigimo ir užlaikymo visų čekiskų užvedimų reikalaujančių kas met milijonus pinigų, nėra nuo valdžių pašelpos, nes jos vokiečių prilaikomos visur darbą čekų trukdyti stengiasi. Buvo laikas, kad čekams kaip ir mums, buvo užginta mokintis jų kalboje, knygas spausdinti, senosios tapo sudegintos bet savo vienybe, darbštumu, aukomis visas tas nelaimės pergalėjo. Šiandien ne rastum (išžėmus hepročius) Čekijoje žmogaus ne mokėčio rašyti ir skaityti jei ne dviejose kalbose, tai nors čekiskai: čekai yra labiausiai apšviesti ir augčiausiai kulturiškai pasikėls tarp visų tautų slaviskos kilmės, nors jie ir neturi patvaldystes. Kur meilė, sutikimas, darbas ir protas ten ir Dievo palaiminimas!

Kaip-gi kitaip viskas pas mus klojasi! Vos peržėngus Russijos rubėžiū, Prūsų Lietuvoje, Tilžėje ant 150 tuks. (reikia priimti daugiaus, nes ofcijaliskose statistikose skaitlius tas pačių lietuvių yra sumažintas) lietuvių yra *Byrulės draugystė*. Koks tikrai yra jos mieris, ir pasakyti ne galima, nes niekada jo ir ne parodė. Laiko jį per metus vieną ir du susirinkimu; kaip kada ir per keletą metų nėra susirinkimo ir rėdos kad ji jau numirė tik štai ir apgarsina, kad ji da gyvuoja. Ant susirinkimų ne retai pasitaiko, kad susirinkusieji, nieko priderančiai ne apkalbėję, susipykę išsiskirsto. Skaitlius sąnarių užmokėjusių metinę mokesį, tur but ne peržengia 5 t. y. ne išneša nė dvidešimtos dalies to, ką turi užlaikoma vokiečių

Literariska lietuviska draugystė. Antroji Rytprūsose lietuviskoji draugystė yra: *Politiska lietuviskoji konservatyvu draugystė*. Jį pasirodo tik laike rinkimų deputatų į vokiečių parlamentą ir Prūsų seimą; šiaip per ilgus metus nieko apie ją ne girdėt. Ant platinimo nuolatai įtekmės tarp žmonių truksta tai draugystei pinigų, todėl ir rinkimai deputatų lietuviams nepasisėka. Buvo dar įsteigtas *Lietuviskas klubas*, bet jis rodos trumpiaus gyvavo, neng traukėsi derybos apie jo įrengimą. Atsirastų da Essene ir Berlyne užtektinai lietuvių ant susidraugavimo, bet tas jiems ir nerupi; kaip antai berlyniskiai jie tarp savės ir nepasipažinstą. Paryžiaus lietuviskoji draugystė „Zelmuo“ mirus Akeleičiai tur-but teip-gi numirė, nes apie ją nieko ne girdėt.

Zėngkime dabar į aną lietuviską Eldorado, į aną kaip *Vienybė* nuolatai vadina liuosybės žemė į Amerika. Lietuviskų, iš vardo, draugysčių yra čia užtektinai; kaip kokioje vietoje yra jų net po keletą, nors kiekviena per mepkas turi pajėgas idant galėtų ką nors svarbesnio atlikti. Kam nors tinkančių draugysčių ir čia truksta lietuviams. Visas Amerikos lietuviskas draugystes galima padalinti į dū skyrin. pirmasis koncentruojasi *Susivienijimo lietuvių Amerikoje*; jamė įtekmė ant žmonių visoms pajėgoms stengiasi sumonopolizuoti kunigai, darydami savę vienaitine teisinga, kompetentiską, neklystančią instancija, neprikidžia nenorinčių spangai, bekritiskai jų vadovystei ir monopolius pasidnoti; antrasis, susigrupavęs apie *Lietuviską mokslu draugystę* vedā nuolatinę kovą prieš kunigų monopolij. *Susivienijimas* su savo satelitais neužkenčia *mokslu draugystės* ir jos satelitų, toji vėl *Susivienijinkų*. Laikraščiai tų partijų *Vienybė* ir *Nauja Gudynė* aiškiai rodo kaip musiskiai supranta brolystę tarp vaikų vienos motinos Lietuvos; antagonistai, idant diskredituot priešininkus, nesidrovė pasinaudoti matomų melų, terarizavojimu ir gėsdinimu abėjojaučių. Tai-gi apie bėgi lietuvių gyvenimo ne galima yra pasinaudoti reformacijomis musiskų tenyksių laikraščiu, nes negalima pasitikėti ant jų teisingumo, nes čia tendenciją užstoja teisybė. *Vienybė* rodos labiaus paramytų garsas apie koke didelę nelaimę pasiekusią ką nors iš *mokslininkų* neng apie įgijimą Lietuvos patvaldystės. Tegul griuva svietas, tegul drange ir mano motina pražutų jai tik drauge pražutų ir žmogystos, kurių aš nekėčiu. Toki rodos principai lietuvių Amerikoje; juos vadovai perduoda ir tamšiemis broliams.

Ką padarė iki šiol *Susivienijimas* — mes nežinome, *Vienybėje* iš atliktų monopolijų jo

randame beveik tik papinėjimus apie ismokėjimą *posmitinės* mumsiems sąnariams — bet ką padarė gyviems, nors rodos labas gyvi labiaus priguleitū rūp. Ji neng jau numiršo, kuris jau nieko ne reikalauja, jau laikraстыje ne atrandame; apie įrengimą ne-nevaisingų, protestuojančių demonstracijų ne ne minėsime, nes jos tiek vertos, kiek laikymas kišeniuje sugniauztės kumščios, kurios nieks ne mato. Pagal mūsų nuomonę *Susivienijimas lietuvių Amerikoje* ne turi pamato savinti sau tą vardą, nes ant to pamato, ant kokio jisai stovi suvienyti negalima. Pagal savo mierius ir tendenciją Susivienijimas nieku nesiskiria nuo paprastų tikėjimiskų bažnytinių brolyscijų; tokios katalikiškos brolystės kaip antai Čekijoje ir Belgijoje daug platesnę turi užduotį, jų spēkomis įrengta daugel mokyklų, jos jiesko ir darbą katalikams, šelpia neturtingus, bet ne vienai iš jų ne ant minties neužaina pavadinti savę kokių ten tautiskų Susivienijimu, arba nors tautiška institucija — nes jos tik tikėjimiskos, siaurai aprubežiuotos tikėjimiskos brolystės, kokių ir Lietuvoje ne trūksta. Ką daro mūsų Amerikos draugystės, ką paskyrė ant pagalbos naujai atvykusių iš Europos lietuvių, ko gali jie lietuviškose Amerikos draugystėse jieskoti, kuom tos draugystės gal atvykusius prie savę patraukti, kad jie tarp svetimų ne pražuta. Rodos ir čia mumsikei daugel galėtu nuo čekų, (kurių ne daugiau yra Amerikoje kaip lietuvių) daugel pasimokinti, čekai vienok stengiasi gelbėti, kaip įmanydami savo tautiečius, musiskiai gi visas savo pajėgas ir mintis apverčia ant naikinimo ne teip manančių savo tautiečių; tai gi ant pagalbos is tevnės atvykusių jau pajėgų neteaka. Musiskiai šėja neapkantą vardan tevnės labo; čekai gi viską daro vardan meilės ir brolystės čekų, o tevnės labas jau is to išdygsta.

Kaip pasielgimas svetur, tą patį pavėikslą randame ir namieje; koki darbai, toki ir vaisiai: Lietuvos žemė, nors žmonės sunkiai dirba, apleista, prekystės, ne pramonių nėra, ant 1 milijos 1500 gyventojų su dideliu vargu minta. Rodos ant mūsų Dievo prakeikimas guli. Už ką? — nežinia, nes man neatsitiko patikti niekur žmonių taip pildančių pareigas katalikystės, kaip tai daro lietuviai. Teisybė nėra tame pildime tikėjimo dvasios, nėra didžiausio Kristaus prisakymo gyvenime jų meilės, nes to pavėikslą jie niekur aplink sayę ne mato, ne mato ne pas savo mokintojus, tai gi visas tikėjimas pereina į pildymą tik formų; tai gi ne tamsių žmonių čia kaltė tik jų mokintojų. 50% procentų lietuvių nepažinstą litarų, o ir tarp likusios dalies beveik pusė pažinstą tik maskolis-

kas, bet nepažinstą lietuviškų; tarp vyrų 1% moka rašyti, didesnę pusę tik maskoliskoms literoms; tarp moterų gi vos 1/10% rašą sukrevėzija. Dėlto gi svetima, mums nepri-lanki įtekmė taip lengvai platinasi tarp lietuvių, o musiskių galima sakyti puo, nes jos platinimui užkerta kelia neapkanta ir ne-užsitikėjimas tarp kunlgijos ir tautiško mokslo inteligencijos. Idant apleistu mus Dievo prakeikimas reikia perdirbti mums savo būdą; kaip tai padarė tautos augštesnės kultūros, išdirbti geresnius ant doros ir meilės paremtus principus ir pagal juos gyventi. *Psal.*

Viršinininkai.

Margas paveikslėlis.

I.

— Aš paviečio Dievas! — pasakė garsiai Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov, naujai atvažiuavęs į Naupilę viršinininkas, susirinkusiems save pasirodyt činovnininkams. Pasakė, apsisuko ir išėjo.

Nusistebėjo činovnininkai, išvydę tokį keistą ir netikėtą viršinininko pasirodymą. Tas nusistebėjimas greit perėjo į nusiminimą. Buvo ko nusimint. Ką reiškia tie žodžiai: „paviečio Dievas“? Koks jis bus Dievas: ar visą malantis, ar visą imantis? Kaip elgtis patiems ir su tokiu viršinininku?

Nors činovnininkai, nosis, nulėidę, tylėjo, vienok per jų visų galvas perėjo toš pačios mintys. Kada jau paskutinė mintis atliko savo darbą galvoje paskutinio činovnininko, pradėjo visi skirstytis namo.

Instinktas tankiai gelbi žmogų, reikia tik mokėt is jo pasinaudot. Činovnininkai, matoma, tą gudrumą turėjo, nes visi ik vieno, nors nebuvo susitarę, atsidurė pas Dieg rūpesti prigirdyt.

Ypatingas rūpestis, ypatingai reikėjo gert, ypatingos buvo ir pasekmės. Vienas, grįždamas namo, pataikė pas svetimą pačią. Kitas — nužengė šalia tilto ir ko neužsimusė. Trečias pradėjo vaikščiot atbulas ir, vieton pataikyt ant namų, atsidurė už miestą durpi-nyčioje — į antrą dieną rado vargšą vos gyvą, bet jau visai išsipagiriojusį.

O tai vis is nusiminimo.

Viršinininko ištarimas tapat dieną pasklido po Naupilę, o ant rytojaus ir po visą pavietį. O visur sėjo nusiminimą.

Nusiminė vaikai. Vienas is nusiminimo net išsipagiriojo, bet ūmai susiprato, negerai padaręs ir vėl tuoj pasigėrė.

Nusiminė valsčių rastinininkai ir omė knistis po leistrus, skutinėt, prirasinėt, kad viskas butų... o nieko nebutų.

Labiausiai nusiminė žydai, tik jie tuoj susigriebė. Kam mums — sako — laužyt galvas

visiems, jaigu mēs turime rabinu? Tēgul jis spēja mīstī, o mēs darīkimē savo darbā toliāu.

Teip ir padarē. Isriņke nūsiuntē paš rabinā dū gudresniū žydēliū, kuriūdū uzsidarē su rabinu ir ilgai, ilgai kāš zin kā tarēsi. I keleto dienu tūdū pat pasiuntiniū atējō vēl paš rabinā ir džiāugsmingai ispasakojo stai kā:

Vakkanalij Vziatkovič Kruglodurov buvo paprastu kareiviu kare su turkais 1875. Viename mūsyje ilindo is baimēs ir bala. Kada vieni kitis nuo tos vietas nūsiivijo, islindo Kruglodurov, is balos ir žiuri, kā čia dabar daryt. Apsirašiojo, kaipō didēi pažeistas, paēmē nuo užmušto turko kepuraitē, o savajā užsidējo ant galvos. Išvydēs atjojančius turkus, užsimaudavo turkū kepuraitē, savajā kišdamas po skvernu. Prieš maskoliū užsidēdavo savo kėpurē ir žegnodavosi i trikampj. Tai-gi nē vieni, nē kiti miēko jam nedarē. Besivalkiodamas po mūsio laukā, rādō turkū papartj ir neišpasakytai nūdziugo is tokio radinio. Tik kaip jī nūnešt pas vyresnyjī? Besirūpinant apie tai, pakilo nuo žemēs atsigaivnēs arklys. Kruglodurov pasinaudojo is to ir, pasigavēs arklī, prisirišo. Kada pamatē istolo atjojančius maskolius, užsēdo ant arklio ir nulēkē priešais juos, iskēlēs papartj. Zinoma, tapo perstatytas vyresniamjam, gavo už naršybē sō Jurgio kryžių ir liko iskeltas i oficierus. Istarnāvūs paskirtā laikā, neturējo kā su juo daryt, nes visar buvo nemokintas ir didelis girtuoklis, tai ir atsiuntē dabar čion i paviečio viršininkus.

— Gerai — tarē rabinas — duokite man tris dienas pamastyti, o tada gausite nuo manēs atsākymā.

Sukakus trims dienoms, rabinas davē žydams atsākymā toki:

— Jis sakosi, kād paviečio Dievas, tai neškite jam auikas — priims.

Žydēliai ant tū pēdū sutarē ismēgint rabino rodā, bet išsyk nepasisekus, pradējo istikrūjū rūpintis.

Visai niekā nerupējo viršininkas tai kaimo žmonēms. Jie lemtai nē nežinojo, ar atsimainē senas ant naujo. Jie sū viršininkais pažinties, neturi nē kokios, mokesčiai tiepat ar prie vieno, ar prie kito, reikālū tiesiog sū viršininkais neturi, tai kā dā čia rūpintis? Žydēliai vienok neiškesdavo nēžkabibē ir kaimo žmoniū su žinia apie tokiā natūjenā.

— Juozai, ar žinai, kād dabar turimo naują viršininkā? Uī, tai laukinis žmogus, nē artyn neprisileidžia.

— Tai, kā toks ponas smarvę žydū prie savēs leisīs?

— Oī Juozai, Juozai! aš tik nenoriū sakyt, kād tū durnas, o tū durnas. Tū nieko neišmanai. Palaukk, paškui kitai kalbēsi,

kaip tau reiks i to pono kišeniu pripilt — tik tu to neišmanai.

Teisybē, Juozas to neišmanē, kaip tai turēs pilt viršininkui i kišeniū, jam nē i galvā niekad neatējo, kād teip gal but ir kād toks dalykas reiktū suprast.

Vakkanalij Vziatkovič is teisybēs buvo toks, kaip jī aprašē savo pranešime žydēliai, „pasakūs oficieras“. Nežinodamas, nē kas tai pavietis, nē kas tai administracija, tapo išsyk paviečio viršininku. Bet kas tai yra but paviečio viršininku, kā reik daryt? Šito visai nenumanē. Delto-gi, vos tik atvažiavo, nuējō pasiklaust rodos pas Matviejevā, buvusi prieš jī viršininku ir dabar laukiantj bylos, kurioje pats žymējo, kaipō didžiausias kaltininkas.

Matviejevas pasakē siteip:

— Kas jums galvoj, Vakkanalij Vziatkovič, kas tai administracija, kas tai pavietis? Jums gana žinot tiktai, kād jus viršininkas ir turit rūpintis, kiek galima daugiau isgriebt stai sitū — ir gūlais suglaustū desinės rankos pirštū sudarē kelis-syk i sugaubtā kairėsės delnā. — Ar šēip valdysi, ar teip, vis tik tiek, mes visi viršininkai atsidursime ten — čia Mostelējo ranka i Siberijos šalj. — Stai aš esmi dabar apskūstas, žinau tikrai, kād išsiūs manē ten, bet man vis tiek, nes spējan prisirinkti skatiko teip užtektinai, kād man ir ten bus ramn. — Aš kajbu atvirai. Tik-tai isitēmykite, Vakkanalij Vziatkovič — pridurē Matviejevas pasirengusiam eit Kruglodurovui — is pradžių pasibranginkite! O iskur imt pinigū, kokiais keliais, tai teip-gi nesirūpinkite. Jau čia įvesta nuo sehei, kād patys pinigai pas jus ateis, tik žerkite! Reikia tik išsyk gerai savę pastatyt — dā pridurē Matviejevas.

Kruglodurov isējo. Suprato viskā, tik nenumanē, kas tai yra ten. Vienok, išaiškines sau, kād tai turi but vieta, kur po smert ilsisi viršininku dvasios, susiramino. Parējēs namo, šaukia pačią ir, trindamas is džiāngsmo rankas, sako:

— Žinai kā. Pogoda Nenastjevna, pinigū bus, bus, tiktai reikia išsyk gerai savę pastatyt. Bet kaip tai atlikt, neišmanau — tarē palukējēs. Lengva pasakyt, tik sunku ispildyt. O jau nēr kada laukt ilgai.

Vakkanalij Vziatkovič nutilo ir veidas jo apsiniaukē.

Susēdo abudu su pačia ir susaukē visas mintis i pagelbā.

— O kad-tu teip pūpteltum i žandā vienam, antram, trečiam pačiliui, kā? Tai visi stovētū prieš tavę išsitiesē, kaip kareiviai, pamenī — atsiliopē. Pogoda Nenastjevna.

— Teisybė, stovėtu išsitiese, bet čia, matai, reiktu švelniau... kad bijoti, o nepyktu — atsakė pats.

Ir vėl abudu nutilo.

— Aš pasakysiu, kad aš stabrotmistras — sūnuko Vakkanalij Vziatkovič, tarytam radininkas.

— Et, su savo stabrotmistru! — atrėmė nekantriai Pogoda Nenastjevna, kuri kas žin už ką neturėjo širdies ant visų stabrotmistru.

Kruglodurovui tie žodžiai rodos baidyte nubaidė visas mintis. Tai gi liovė toliau mąstęs ir laukė, ką pasakys pati. Neilgai laukė.

— Pasakyk, kad tu Dievas! o kad tavę nesumaišytų su kitais dievais, tai pridėk: paviečio Dievas!

Pogoda Nenastjevna istarė tuos žodžius ikilmingai ir stačiai, lyg parodydama, kad teip tik tai tur būt, ir kad nieks nieko geresnio jau nepramanys.

— Gerai tu sakai — sutiko Kruglodurov jau ne tiek dėlto, kad būtų pripažinęs gerumą užmanymo, kiek dėlto, kad tingėjo laužyti galvą, da-gi žinodamas, nieko iš jos neišlausęs.

Kaip Vakkanalij Vziatkovič gerai save pastatė prieš činovnikus ir koki padarė ispudį visame pavietyje, matėme augščiau. Dabar tik laukė gerų iš to pasekmių. O kad laukimas abejotino dalyko visada neramus, tai nerimastį šiuo žygiu malsino degtine.

— Kas bus, Pogoda Nenastjevna? — klausia Kruglodurov savo pačios tarp vieno stiklėlio ir kito.

— Bus gerai! — atsako tuoj Pogoda Nenastjevna balsu, neprileidžiančiu nė kokio abejojimo. Jai vis rodėsi, kad jeigu nebūtų gerai, tai viršininkas gali paliept, kad būtų gerai. Tai ko da čia abejot?

Suramintas tokiais žodžiais, gerė viršininkas dvigubai tiek: tai iš nerimasties, tai iš džiaugsmo.

Kada rabinas pasakė: neskite aukas, tapat dieną pas viršiniako duris jau laukė žydėlis. Užklausus: Kas bus, Pogoda Nenastjevna, vieton atsakymo, tarnaitė, prasidariusi duris, apreiškė, kad „laukia su reikalų“. Viršininkas užsidarė kabineto duris, pirma išleides žydą. Tas, linguodamas galva ir linkdamas švelniausius žodžius, nedrasiai atsiliopė:

— Ponas viršininke! Mes žydėliai jau Dievui dėkui perleidome daug viršininkų, su visais gražiai gyvenome: ir jie, Dieve duok jiems sveikata, pagelbėdavė mus reikale ir mes jų nepamirsdavome. Žinote, ką, pons viršininke, turime mes čia tokį reikalą, mažą reikalėli, tik be pono viršininko žodžio negalime atlikti.

Ispasakojęs, koks reikalas ir kuo gali viršininkas pagalbėt, žydėlis užbaigė:

— Pons viršininke! Bukite teip geri, neatsakykite mums varguoliams žydėliams! Prie paskutinių žodžių atgniaužė delna ir pakiso Kruglodurovui 25 rublinę.

Viršininkas, kuris per visą laiką stovėjo išsitiesęs ir tylėjo, da labiau išsitiesė. Atsimindamas rodo, kad reikia pasibrangint, suriko: — Von!

Žydėlis, persigandęs, staiga atgniaužė kairiąją ranką ir, išimdamas iš jos suglamžytą 10 rublinę, drebančiu balsu atsiliopė:

— Nu, pons viršininke, nepykkite! aš buvau užmiršęs, kad da kitoje rankoje turėjau

— Pašol von, sūns vaikė! — suriko da bailsiau ne tiek dėl pasibranginimo, kiek iš piktumo, kad žydas ji norėjo prigant.

Žydas, išėjęs, nubėgo pas savo bendrus ir išpasakojo viską, kaip atsitiko.

— Tai nieko — tarė vienas — tik matyt jis iš tų, kurie išpradžią branginasi, o paskui atpinga. O kad jis ima, tai tikras dalykas

— kas jis būtų per viršininkas, jeigu neimtu? Tai gi nepasigalėkime dabar išsyk duot jam

100 tinę, nors sitas reikalas tiek nevertas, bet paskiau ant kitų atsigriebsime, kaip viršininkas atpigs. Kad tik syki-pradėtu imt... tegul dabar ima, kiek pats nori, paskui perversime imt tiek, kiek mes duosime. Turėjome juo reikalus nė su vienu viršininku. Jeigu jis būtų ir kitoks, tai vis nieko nenkenkia pabandyt.

Ta išmintinga rodo visus patikrino ir žydai sutarė išsiųst jau kitą savo bendrą su šimtaine.

Kruglodurov, nesulaukdamas sugrįžtant žydo, pradėjo galintis:

— Ar tik nepėrdaug pasibranginai? Kad nepagadyčiau gero pastatymo savęs! Tai negerai padariai, neužklauses Matviejjevo, nuo kiek pradėt! — atkartėjo sau mintyje per visą vakarą.

Trečią dieną tarnaitė vėl apreiškė: „laukia su reikalų“. Viršininkas vėl užsidarė kabinetą, išleides žydą, tik nusistebėjo, kad jau ne tas pats. Žydas, ilgai nelaukdamas, pradėjo.

— Pons viršininke! yra čia menkas reikalėlis. Aną dieną buvome atsiunte vieną žydėli su ponu viršininku pasikalbėt, tik tas žydėlis, perprašau poną viršininką, toks prastas, kvailas — jis nėmokėjo su ponu viršininku apseit ir padarė mums gėdą. Pons viršininke! nē užpykkite, kad aš išdrystu prašyt nepamiršt apie mūsų reikalą — užbaigė žydas ir ištiesė ant stalo visam gražume 100 tinę.

— Tai gi žinokite, kaip pritinka elgtis su vyriausybe! — tarė Kruglodurov su visa didybe savo viršininkystės.

Atliko reikalą, taip, kaip pamokino žydai, paėmė 100 tinę, ir, sėdėdamas paskui vienas sau, taip pats su savim kalbėjo:

— Žiūrėk, prakeikta sėkla! paviečio viršininkui kiša 25 rublius! Tai šuns drasumas! Gėda imt. Simtinė tai kas kitas. Nieks nepasakys. Vakkanalij Vziatkovič ima 100 tinėmis, ne! Vakkanalij Vziatkovič ima 100 tinėmis! Tegul tik viena 100 tinė, bet vis-gi 100 tinė, ir tiek paimt tai jau ne gėda. . . .

Neužmirso pasigirt pačiai, kad jau pradžia yra.

Dabar Kruglodurov laimino Matviejevo pamokinimą, savo pačios rodą, laimino Apveizdą, kuri liepė švietimui turėt viršininkus, laiminio degtinę, su kuria galima pasidalint džiaugsmą.

Vakkanalij Vziatkovič, kaip matėme, nemanė, nė kas pavietis, nė kokios viršininko pareigos. Vienok tuose dalykuose gaudavo rodą nuo savo pagelbininko, o reikalus su žydėliais, kurie pradėjo lankytis pas viršininką gana tankiai, jau ne tik su savo, bet ir su krikščionių „reikalais“, atlikdavo pats, ypač kad žydai pamokindavo, ką reikia daryt ir kad niekas iš činovnikų apie nieką nežinotų.

Tame tarpe atvažiavo į Naupilę Miškagalių valsčiaus raštininkas, Pstrumskis.

Užbėgęs pas Dinę, užklausė:

O ką? kas girdėt?

U, jau pats iš rankos ima — atsakė Dinė, žinodama, kokia naujiena yra Pstrumskini reikalinga.

Sitai? Na tai, Dinuke, žiūrėk, kad visko užtektų, nes vakare turėsiu svečių.

Pasakęs tai, išėjo atlikt savo reikalus ir užsikviest pas Dinę biuro činovnikus; ką visada darydavo, kada tik atvažiuodavo į Naupilę.

— Tai, vyručiai, pasirodo, kad iš teip didelio debesio nebuvo nė lašo lytaus — kalbėjo Pstrumskis su činovnikais prie užkandžio.

— O jau buvome nusiminę — tarė vienas, tęsdamas išlėto.

— Taip jau but buvę striuka — atsiliepė kitas, kraipydamas galva ir lyg netikėdamas, kad nelaimė jau praslinko.

— O ilgai laikėsi — tarė trečias. — Tik ką tu su žydais! neatleido, iki savo nepadarė. . . .

— . . . ir nedavė mums viršininką tokį, koks reikalingas — perkirto Pstrumskis — E, vyrai, neprapulsime, tiktai laikykimes! Vivat viršininkas!

Gerė per visą naktį.

Ant rytojaus Pstrumskis, sugrižęs namo, nusiuntė savo bičiuliams, taip-gi valsčių rašti-

ninkams, Dykulių Kuznickiui ir Žioplų Bavolskiui, tik tokį raštelį: *ima*. Bičiuliams to buvo gana — suprato.

Tas trumpas, o tiek daug reiškiantis žodis „ima“ aplėkė visą pavietį ir sugražino ramumą visiems, kurie buvo išpradžių nusiminę. Pavietis vėl įstojo į senaisias vėzes, iš kurių buvo lyg ir iškrūpes.

II.

Reikėjo naujam viršininkui pasipažint su savo paviečiu t. y. atlankyt Žydpilės magistratą ir valsčių kanceliarijas. Pavietyje buvo išviso dešimts valsčių. Tiktai dviejuose valsčiuose vaitais buvo žmonės, suprantantieji savo pareigas ir patys jas pildė. Kituose-gi valsčiuose vaitai vos mokėjo pasirašyt, o iš pareigų žinojo tik tiek, kada reikia užsikabint „blekė“. Užtai-gi juose visa valdžia gulėjo raštininkų rankose, tankiausiai lenkų atklydusių, kas žin iš kur ir kas žin su kokia sąžine. Darė ką norėjo su aklu vaitu. Darė ką norėjo su valsčium, žinodami, kad nž viską atsakys vaitas, *valsčius išrinktas*. Tik tie raštininkai nesinandojo pilnai iš savo liuosybės, kurie neturėjo, anot žmonių, „galvos“, arba kurių sąžinės da nevisai buvo užmigusios. Didžiausiais tarp raštininkų ponais buvo trys, jau mums pažinstami: Miškagalių Pstrumskis, Dykulių Kuznickis ir Žioplų Bavolskis. Vakkanalij Vziatkovič nežinojo, kam reikalingi valsčiuje vaitai su raštininkais ir ko nuo jų galima reikalaut. Žinojo tik, kad jis pats paviečio viršininkas ir kad vaitai su raštininkais turi jo klausyt.

Pirmiausiai Kruglodurov išsirengė į Žydpilę. Burmistras sutiko jį, kaipo viršininką, labai gražiai, parodė kanceliariją, sį tą paaiskino ir užsivedė pas savę užkąst. Via burmistras, didis gudruolis, žinodamas jau su kuo turi reikalą, stačiai sako:

— Supažindinęs poną viršininką su magistrato dalykais, turiu supažindint ir su tais dalykais, kurių magistrato popierose nerasime, o už kuriuos galite, pons viršininke, kartais mane nekaltai nubart. Miestas sudeda 80 rublių ant metų ugnies prietaisoms taisyt. Ant taisymo išeina kur kas mažiau (kiek nepasakė), tai-gi iš tos sumos šiek-tiek lieka. Lieka teip-gi nuo žiburio liktarnoms, nuo samdyimo panaktinių ir t. t. Pinigus tuos gražint miestui nepritinka — paskui nenorėtų visai jų mokėt. Jau nuo seniau „įvesta“, kad tuos pinigus dalinasi tarp savęs paviečio viršininkas ir burmistras. Dabar štai turiu surinkęs į 30 rublių, kuriuos, pons viršininke, tnotarpu priimkite. Toliau surinksiu daugiau.

Kruglodurov, matydamas, kad burmistras teip drąsiai ir atvirai kalba, įtikėjo ir nesibiaurėjo priimt 30 rublių, nors iki 100 toli-

šaukė. Pergulėjęs Žydpilėje, anksti išryto nukeliavo į Miskagalių valsčių.

Pstrumskis, gaudamas vos 180 rublių ant metų, gyveno su savo šeimyna taip puikiai, rodos turėdamas mažių mažiausiai porą tūkstančių algos. Pats gražiai pasirėdęs, pati ir duktė silkuose, gyvenimas puikus, per metus keldavo keletą kartų didelius balius, garsius iš yvairių valgių ir gėrymų. Pstrumskis tankiai atlankydamo Naupilę ir kaskart vaišindavo biuro činovnikus, išmesdamas galybę pinigų — visada jų turėdamo, visada ištekdamo. Iškur tiek pinigų imdavo? Iš valsčiaus. Kokiais keliais? Sunku pasakyti. Mat Pstrumskis turėjo „galvą“ — tai viskas. Da budamas raštininku Piktvalės valsčiuje, tokios galvos neturėjęs. Nors ir ten sekėsi, tik nemokėjęs da tiek takto. Matote syki, norėdamas, kad žmonės pasigerintų jam su dovanomis, pradėjo naikinti pakelėse kryžius, buk tai vyriausybė įsakiusi ir kad jis galis palikti, tik tai, žinoma, už baimę, už slėpimą dovanai negalima. Vienok žmonės susiprato ir Pstrumskis turėjo iš to valsčiaus trauktis. O, dabar jau taip nepadarėtu!

Laukdamas Kruglodurovo, prisitaisė tam tyčia, kad tik sunaudot jo silpnas puses. Žinojo, kad viršininkas tamsnolis, jaučia savo viršininkystę, mėgsta užsitraukti ir „ima“. Parodė kanceliariją, vaitą su „bleke“ nieko nesuprantančiam Kruglodurovui, pasiprašė jį pas save pasilsėti, o vaitui įsakė, kad lanktų kuknioje, iki nepašauks. Pstrumskienė apkrovė stalą skaniais užkandžiais ir da skanesniais gėrymais. Išgėrę vienos degtinės, pabandę kitos, užsigardavę trečios, pradėjo smagiai ir atviriau kalbėti — rodos kad Kruglodurov užmiršo savo viršininkystę. Apšidairęs aplink įžymiai ir matydamas viso ko išteklių, klausia:

— Kiek tamista imi algos?

— 180 rublių, pons viršininke, — atsakė Pstrumskis, supratęs klausymo siekį, ir kad viršininkas neturėtų laiko duoti kokį nesmagesnį klausymą, skubino toliau:

— Teisybė, iš tos algos neišgyventum, tik moki su žmonėmis gražiai apseiti tai ir pačiam ištenka ir vyriausybės neuž-

— Jūs tyrstelėjo į jį tokiom akim, na, na, sakyk, kaip tai vyriausybės neužmiršti? ir atsiminė Matviejevo pamokinimą.

— Dėto-gi, pons viršininke, mes galėdami išgyvent be algos, nenorimo iš jos be-reikalo nė naudotis ir tą algą grynai atiduodame savo viršininkui — tokia jau pas mus „įvesta tvarka“.

— Gera tvarka manė sau Kruglodurov.

— Pons viršininke! — tarė Pstrumskis, pripildamas vėsinės — štai ir vaitas sutinka pridėti prie to savo algą.

Vaitas, pašauktas iš kuknios ir pirmiau Pstrumskio pamokintas, prisigartino prie viršininko, pabučiavo jam ranką ir tarė lietuviškai:

— Tai-gi, pons viršininke, priimkite nuo pono Pstrumskio ir mano algą.

Pstrumskis tuoj išvertė maskoliškai vaito žodžius ir mirkstelėjo, kad jis vėl eitų sau į kuknią.

Viršininkui, jau įkaitusiam, labai patiko vaito anka ir nusizėminimas prieš vyriausybę.

— Koki čia geri žmonės! kaip jie suprantą ir gerbia vyriausybę! — tarė beveik susigraudinęs. — Koki čia geri papročiai! — manė sau, atmindamas Žydpilės burmistrą ir Pstrumskį.

— Teip, pons viršininke, žmonės čia labai geri, visus vyriausybės įsakymus išpildo nesipriesindami, ypač su mokesčiais rodos nė nesunku jiems mokėti. Tik tai, pons viršininke, yra mus valsčiuje keletas tokių, kurie „buntavoja“ žmones.

Pstrumskis kalbėjo apie keletą ukininkų, supratusių neteisius raštininko kelius ir garsiai apie tai kalbančių. Norėjo užsiundyti juos viršininkui, idant jų skundai nebutų kada-nors išklaudyti. Viršininkas iš savo pusės, žinodamas, kad jam pačiam įsakyta prižiūrėti kokius ten „litvomanus“, kurie „buntavoja“ žmones, ir manydamas, kad Pstrumskis apie tokius-pat kalba, pasakė rimtai:

— A, tai litvomanai! O! jie maištdariai, maištdariai! Tik mes juos apmalšinsime!

Pstrumskini sumaišymas neapkenčiamų jo žmogystų su neapkenčiamais paties viršininko litvomanais buvo labai paranku ir dėlto jisai atsitūkusio *qui pro quo* visai nesistengė nė atitaisyti.

Kada, išbandę visokias degtines, ėmėsi prie vynu, prisigretino prie jų ir moters.

— Ar pons viršininkas apsigėdęs? — užklausė švelniai Pstrumskienė.

— Kur-gi, apsigėdęs ir vaiknečių turin.

— Tai, pons viršininke, neužpykkite, jeigu aš parnupsiu jūsų gerbiamai šeiminiukei šiek tiek mažmožių, reikalingų prie namų. Aš pati šeiminiukė, tai žinau, ko reikia. Meldžiu, pons viršininke, jeigu kartais prireiktų ar kumpelio, ar sviesto, ar kiaušinio, ar ko kito, tai tik duokite žinią — pristatysime. Mieste su tokiais dalykais tai, žinoma, sunku, o mums, kaimo gyventojams, labai lengva juos turėti. Busime laimingi, jeigu galėsime ponni viršininkui nors tokiuose mažmožiuose patarnauti.

Viršininkui daugiau nieko neliko, kaip tiktai padėkavot už taip gražų pažadėjimą,

īs kurio tikrai paketino naudātis, už meilų pavaišinimą, vienu žodžiu, už garbę, parodytą vyriausybei.

— Dėkui jums, mano mieli, už viską! Aš jūsų geros širdies niekad neužmiršiu! — pasakė, atsivėikindamas.

— Pravažinuodami kada pro šalį, neužmirškite, pons viršininke, pas mus pasilsėt — tarė Pstrumskis, sodindamas Kruglodurovą į vežimą. — O ką kalbėjome apie algą — pasakė tyliau — tai nesirupinkite, aš pristatysiu.

Įs Miskagalių Vakkanalij Vziatkovič nuvažiavo į Dykulius, kur valsčiuje viešpatavo Kuznickis. Važiuodamas, per visą keičią negalėjo atsigerēt sutiktais žmonėmis:

— Koki čia geri žmonės! Kaip jie gerbia savo vyriausybę ir kaip moka tą gerbimą išreikšt! — manė sau. — Bepigu but viršininku! Tai nudžiugs mano Pogodā Nenastjevna, kaip jai viską išpasakosiu! Bus is ko gyvent, bus

Jeigu apie Pstrumskį kalbėjo žmonės, kad turi „galvą“, tai apie Kuznickį sakoma buvo, kad turi ne tik galvą, bet ir pinigus. Jeigu Pstrumskis keldavo ant metų kelis balius, tai pas Kuznickį budavo balius kasdien. Kuznickis pats svečius gaudydavo ir, teisybė, mokėdavo gražiai pamylēt, nesigailėdamas svečiui nieko — pakakindavo net išdykiausius svečių noras. Kas galėjo Kuznickį nepažint? Kas galėjo negerbt jį? Tai žmogus! tai žmogus! — gėrėdavosi činovnikai ir visoki ponpalaikiai. Kuznickio bičiuliai — o jų daug turėjo — matydami kartais žmonių neištikėjimą, kad Kuznickis galėtų taip puikiai gyventi vien is savo algos, sakydavo, buk jis atsinesęs čion su savim didelius pinigus. Ar klausantiejie tikėjo į tą teisinimą, nežinia, o patys teisinantiejie tikrai netikėjo. Ar tai gerai suprasdamas, ar tai tiktai instinktyviškai laikėsi Kuznickis tos filozofijos: jeigu nori but teisum akise žmogaus, pasigerink jo pilvai. Su ta filozofija buvo jam labai ramu.

Galima numanyt, kaip Kuznickis mylėjo viršininką, kada, peržiūrėję kanceliariją, nuėjo „pasilsėt“.

Džiaugėsi Vakkanalij Vziatkovič, gardžiai pavalgęs ir išgėręs, bet neprijautė, kaip da reiks džiaugtis. Pabaigoje pietų užtiesė ant apskrito stalo geležinkelį ir mašina su kava, šnypsdoma, atsiritō ties viršininku ir sustojo. Paėmus jam kavą, mašina leidosi toliau, sustodama ties kiekvienu paeiliui. Nudžiugo Kruglodurov, išvydęs tokį stebuklą, negalėjo atsigerēt ir atsigerēt, kaip jam ta mašina patinka. Matyt buvo, kad butų malonėjęs iškautyt tą mašiną is Kuznickio. Vienok Kuz-

nickis, nors gerai perbanė viršininko pōra, bet apsimetė nesuprantas: Jeigu norėsiu atiduot, tai galėsiu padaryt ir kitakart, ne tik šiandien — manė.

— Buvo jau vėlus vakaras. Šeiminiakas, matydamas, kad svečias užsitraukęs vos tik pasėdi, užsiprasė jį likt ant vakarienės ir nakvynės. Viršininkas atsiskakė nuo vakarienės, o prasė tik pritaisyt lovą.

— Na, tai vieton vakarienės turime istustint štai šitą — sušukō Kuznickis, paėmęs bonką krupniko ir vesdamas viršininką gult — smagėsnī bus sapnai.

Kruglodurov pasirodė esās tikras maskolius: juo gėrė, juo labiau troško. Tai-gi istustino ir krupniką. Sapnavo istikrō smagiai: Rōdos, sėdi jis, paviečio viršininkas. karietoje ir žingine važiuoja per savo pavietį. Aplink, kaip tik užmačiant, pilna žmonių. Viens per kitą skubina prisitartint prie karietos ir į abi išskėstas jo rankas deda popierėles, vienas tik šimtines. Is galvos vežiko ima eij duma, o apačioje karietos ima virt. Jis, viršininkas, žino, kad tai ne duma, o tik garas nuo kavos, o verda ne kas kita, tik kava. Jis žino, bet niekam to nesako ir tik džiaugiasi, kad žino. Štai vežikas pavirto į kaminą, o karieta pavirto į mašiną, pradėjo šnypst ir greitai bėgt. Jam smagu greit važiuot, bet staiga viena ranka persisvėrė ir ėmė slinkt nuo jos šimtinės, o tuotarpu baisu pajudint kitą ranką į pagelbą, nes ir čia pilna šimtinių. Jau jau krinta šimtinės į bedugnes

— *Derži, derži, derži!* — suriko per miegus Kruglodurov ir pašoko is lovos su dideliu širdies plakimu.

— Kas čia? kur aš? kas aš? — klausia pats save, dairydamasis aplink išsigandusiom akim ir negalėdamas nieko atsimint. Nors ant pirmųjų dviejų klausymų neatrado atsakymo, vienok susiramino, atsakęs sau ant trečiojo:

— Aš paviečio viršininkas, tas pats Vakkanalij Vziatkovič.

Kuznickis, išgirdęs viršininką balsiai šukaujant, atėjo atiduot labą rytą, užklausė, ar gerai miegojo ir užprasė ant čajaus.

— Kas tai šiandien galva taip sunki... — skundėsi atsikėlęs Kruglodurov.

— Vakar, pons viršininke, turėjote pailsit — ispraudė lyg nė kam ko Kuznickis.

— Ee, pailsau! Nepailsau, tik tur but pagiriojn, ot kas!

— Tam dalykui yra vaistas, jau žmonių nuo senovės išbandytas — tarė šeiminiakas, mostelėjęs su galva pasisukusiai prie spintos tarnaitėi.

— O gal vaistas nė nekenks. Ar šėip, ar teip jau šiandien per kanceliarijas nėvažinėsiu — sutingau. Suksiu per Kauną, Nemuną, o paskui geležinkelin ant namų. Kanceliarijas da atlankysiu — nepabėgs.

Išsimetus po kelis ypus, šeimėnėkas prakalbėjo švelniai, lyg nėisdrįsdamās:

— Ponas Pstrumskis turėjo ponui viršininkui išpasakot, kokiā pas mus nuo senėi įvestā tvarka

— Žinau, žinau — perkirto greit Kruglodurov, tarytam parodydamas, kad viršininko pareigas sūpranta, viskā žino ir ne tik nėspriešina įvestai tvarkai, bet da pagiria ją ir užtvirtina. Reikiā pripažint, kad ištikrujų sūprato, kā norėjo pasakyt Kuznickis.

— Ar žinot kā? sapnavau šiānakt tū mašinā su kava. Tu man šiteip įstrigk i smegenis! — priminė viršininkas.

— Atneškite da silkės! — paliepė Kuznickis, pabarskines i kuknios duris ir apšimetęs, buk viršininko žodžių nė neužtėmijęs.

Kada jau pagirios buvo apveiktos, atsiatojo Vakkanalij Vziatkovič ir žodžiais, kuriuose taikėsi pažymint savo vertę, rintumą ir maloningumą žemesniems, padėkavojo Kuznickiui už gražų pamylėjimą, pažadėjo niekad nėužmiršt ir išvažiavo keliu, kokį buvo užsirėžęs.

Sugrižo namo ir savo pačiai pasakė tik tiek:

— Pogoda Nenastjevna, Matviejevas, turėjo teisybę, kā patyriau dabar išnaujo, bevažinėdamas, per kanceliarijas.

— Ar-gi visas teip greit apvažiavai?

— Da tik dvi, bet jau ir iš to gerai numanau

Perkunas.

(toliaus tęsis.)

Paparčio žiedas.

Pasaka.

— Mama, mama! šaukė Juzytė, parbėgusi iš dvaro: — „šią naktį aš namie nakvosiu!“

— „Dėlko? kas rados?“ Užklaušė senutė.

— „Mat šiandien po pietų ponai išvažiavo i svečius, kas žin kur toli, toli! pasiliko tikt viena panaitė. Ji pasišaukė manę: „eik, sako, jei nori, pas tėvus ant dviejų dienų. Man, sako, tėves nė reikš, bet tikt.“

— „Ar nė pyks tik pons už tai?“

— Ne, nė! panaitė ištėrys!“

Bet sako ji, „nė užmiršk atėinančiąją naktį nueiti i gyraitę!“

— „O ko ten? Ar sau galo jieškoti?“

— „Nė, nė! jieškoti paparčio žiedo; kad tikt aš aną suraščiau, aš viskā padaryčiau, kā tik norėčiau; tikt reik, kaip norint nuskinti tū žiedą.“

— „Niekus šnek!“ pertraukė motina.

„Ne, nė! mama! nė niekus! panaitė pasakė, kaip reik daboti norint aną rasti; mat, jis tik vidurnaktyj i šv. Joną te žyd' ir tai labai trumpai. . . . (O jug ryto šv. Jons, aš šią naktį eisiu ir nuskinsiu tū žiedą, matysi!“

— „Ja, teip ir bus! ar da ko nė užsimanysi?“

II.

Atėjo vakaras. Parėjo vyrai iš lauko. Susėdė vakarienę valgyti. Norvilienė api-pasakojė šios dienos atsitikimus namie, priminė paparčio žiedą; visi ėmė juoktis ir tyčiotis iš Juzytės. Tu kentė — kentė, pasoko iš užstalės susiraukusi ir nubėgo per kiemą i savo kamara. Parvirto i lovą.

III.

Greit piktumas perėjo. „Nė migsiu aš, mąstė sau, lauksiu dvyliktos. Kad tikt nėpravėpsoti!“ Ji guli, o miegas lenda i akis juo toliau, juo labiau. „Jau gal laikas“ mąstė vėl po valandos: „Nė, dar truputį pasivoliosiu . . . pasivėlysiu! reik jau eiti!“ . . . ritosi ji su miegu.

Štai jau ji atsikėlė, atsikratė nuo miego, išspruko pro duris, pamažu jas pravėrė, kad nieks nepajustu. Naktis buvo puiki; niekur nė vieno debesėlio, jokio balso, jokio braskėjimo, viskas pačiam įmigij! Juzytė paėmė baimė, šturpuliai perėjo per visą kuną, bet grįžti nėnorėjo, ją traukte traukė i giraitę. Ji pradėjo bėgti netsižiurėdama; po valandos atsidurė i iškartas: ji žinojo, kad čia daug yra paparčių. Pasižvalgė — pasižvalgius prišoko prie didžiojo kiaro, padarė viskā kā panaitė buvo įpasakojusi. atsisėdė ir, persižegnojusi, kūr pikta dvasia neturėtu ant jos valios, ėmė lauktį: susinėrė rankas ant kelių, išsplėstas akis irėmė i paparčio viršunę, o nė juda, nė kruša. Laukia valandą, laukia kitą, žiedo kaip nėr, taip nėr. Pamislyjus benė susivėlino, pakėlė akis i dangų, pažinrėti kame stov žara. Tuo tarpu — blykst! . . . žybtelėjo kas po pačia jos nosia; ji iš išgąsčio pasoko, žiur', o viršunė kiaro vakčioj lyg kokia mėlsva ugnelė; virpančiomis rankomis ji pagriebė šakelę, nuplėšė nuo stiebo ir įkišo i anti.

IV.

Dabar užduotis, ko reikalaui nuo žiedo? Apturėjusi tokią laimę ji nėžinojo nuo ko ir pradėti, o galva jos buvo pilna prašymų: ji norėjo nė tik savo buvį pagerinti ir suteikti sau laimę, bet ir pažystamieis, ko pažystamieis: — ji norėjo numesti nuo pečių gimintės visos pasaulės vargus ir nelaimes, norėjo išnaikinti verksmą ir dantų griežimą, o atnešti visai pasaulei linksmybę, ji geidė matyti aplink savę bėsišipsojančius veidus ir mylinčias širdis. „Bet nėlaimė! mislyja ji nė-

galėsiu aš atnešti visai pasauli laimės: nežinau aš, kas kame ant svieto dedas: kame kokios bėdos ir vargai ir ko žmonės, kituose kraštuose reikalauja?! ... Kad būčiau mokinta, būtų kas kita.... Bet savo kraštą, savo žmonelius aš žinau gerai ir kiek galėdama stiegsiuosi aš ant to, kad anie būtų laimingi! ...

V.

Ji pradėjo žvalgytis aplink save... Ji matė, kad jos tėveliai ir kiti toki darbininkai ne tur nė sklypelio žemės, o tur dirbti kitam, katras turėdams daugybę žemės nieko nedirb ir pats nežino, ką su savim daryti ir kur laiką dėti....

Išsitraukė ji iš ančio žiedą ir tarė: „žiede, žiedeli! padaryk, kad visi turėtumėm lygiai žemės ir visi knistumėm ją, o nė sėdėtumėm viens kitam ant sprando.“ Ir stojos teip.

— Ji žvilgterėjo prieš save: čia graži mergina dainuodama, eina paskui plugą, o už pakalyj ta pačia vaga, koja už kojos traukias senukas su krepšuku bulvių; o ten — toliau — kunigs poteriaudamas velkas vaga, varydams prieš save jungą jaučių, o paskui jo eina zakristijons, mėtydams bulbes į vagą....

VI.

Žvilgterėjo ji į salį ir pamatė ilgą, ilgą sodžių: tuoju pūlė jai į galvą bėdavojinimas senių ukininkų, kad kožną metų reik valyti nuo lauko nepriėjusius dar javus, iš baimės, kad pasilikusiam neužloistu ant javų gyvuolius; kad toli piėvo, toli rėžis nuo rėžio, ilgybė ir siaurybė rėžių, o prie to dar reik važiuoti į mišką už poros mylių medžių pirkti, o savo locno nė žabaço netur.... Vėl ji ištraukė iš ančio žiedą ir sukterėjo: „žiede žiedeli! išskaidyk sodžius į vienkiemins ir atgaičink senasias girias!“ Ir stojos teip: didžiausia giria, pilna žvėrių ir paukštelių, užskleidė visą kraštą. Viduryj jos, visuose kraštuose, tarsi iš karto buvo ismėtyti buriai vienkiemių, kožnas burolis žinojo savo girios dalį ir tau-sojo ją....

VII.

„Kame-gi dabar mano mielas Jonelis? Kaip išvarė jį į tą Vystopolį ir nė balso jo negirdėt! Gal badū marina ir musa jį, o gal jis karėje, stovi ant kulų-lytaus, virpėdams, kad ne užklindintų jo kokia! Žiede, žiedeli! padaryk, kad ne būtų kariuomenės ir kad mūsų vaikinai pargrįžtu namo! ... Jug, jei mes niekam nieko nedarysime tai nieks ir mūsų nekludys!“ Vos tik ji pasakė, stai jos numylėts Jonelis, kaip iš žemės išdygęs, stovi priešais ją ir linksmi ją sveikin....

„Dieve! Jis toks didelis, o jug nieko ne moka, ne, tik kas kame ant svieto dedas, bet, rašyti, ir skaityti nemok.... Žiede, žiedeli! — sukterėjo ji: — istaigk kiekvienoj parakvijoj

ar rečiau visokias mokslavietes!“ Kaip be-veizint ji pamatė, kad maž ne kiekviename tarpmiškyj pasirodė didelės puikios triobos — mokslavietės o aplink jas atsakančio didumo lanka. Stai ji mato, kaip buris jaunuomenės išbėga iš triobos; tarp jų keli paaukę vyrai ir moteriskės, kaip visi jie pasigriebę, kas grėbli, kas šakę, kiti brika traukia, ... Ne-trukus artimoji pieva paliko plika, o visi dainuodami ir juokuodami grįžo su paskuti-niais vežimais.... Dar po valandos tas pats burolis vaikelių ir mergelių ėjo iš aplink stovincijų triobų su kuygoms ir pabuklais į patį didįj ir gražųj namą....

Brakšt! ... kas žin kas sugirgždėjo....

Juzytė pašoko — žiuri: — durys kamaros atdaros, lauke lyja, stovi prieš ją mažasis broliuks, apsiašarojęs: — „Juzyt! ... duok valgyti ... visi į bažnyčia išėjo, o tavęs ne-gali nė prizadinti!“ ... A—s.

Estų patrijotams.

„Jau nėra jungo vokiečių

„Gyvent liuosai mes galim!

„Dabar dėl naudos viengencijų

„Visi mes trusti tarem.“

— Bet pasakykit' man, tariau

Aš Estų patrijotams

— Ar Estams bus siek-tiek geriaus

— Po jungo gudo stotis?

Siauleniskis.

Mūsų reikalai.

Jeigu peržiūrėsime lietuviškus raštus, kurie pasirodė per šios 15 metų, tai pamaty-sime, kad norai didelės didžiūmos lietuviškų raštiniškų gana aiškus. Nori jie ginti Lie-tuvą nuo pražuvimo, užlaikyti jos kalbą, gėrus papročius, da-gi net paplatinti jos rubežius. Kada-gi kalba lietuviska pati per save da nedaug naudinga yra, tai atrastos tapo kito-kios jos geros ypatybės. Mylėtojai Lietuvos apgarsino, kad tai yra seniausia ir gražiausia iš visų kalbų Europos, per tai, girdi, kalbėt lietuviškai ne tik nēr gėdos, bet didelė garbė; tie kurie lietuviškai kalba, gali, girdi, tik džiaugtis tokia sveičia, skambia, sena kalba. Tokie buvo pirmutiniai norai raštiniškų mūsų atgyjimo.

Pripažinti reikia, kad tie norai gana greitai ėmė pildytis. Pradėjus keliems apšvie-stiems lietuviams platinti tokias idėjas, ne-uzilgio pradėjo drąsiai lietuviškai kalbėti gim-nazistai, klierikai, studentai, kaimo mokiniojai Suvalkų gub., jaunesniejie kunigai, daktarai ir kitoki inteligentai. Paskui vyrus, vis-gi toli atsilikdama, ėmė sekti išlėto ir gražioji lytis. Parubežiuose, kur lietuviai susičėna su

mozurais, kelių parapijų bažnyčiose lietuviška pergulėjo lenkišką nuo senovės jau ten viešpatavusią. Žmonės sekdami paskui ponus ir kunigus teipos-gi perstojo gėdytis savo prigimtos kalbos. Žodžiu sakant, į gerą trumpą laiką lietuviška kalba atgriebė daugelyje vietų savo vertę; ir dabar gali sakyti, jogei buvis lietuviškos kalbos užtikrintas ant neapskaitomo laiko.

Antras dalykas, kuriuomi užsiėmė mūsų tautos vadovai, tai noras pagerinti medicinką buvį lietavių-ukininkų. (Ukininkai pirmučiausiai į akis jiems įkrito). Pasirodė visokeropos knygutės ukininkų reikalams pašvestos ir laikraščiai. Situose rastuose platinosi pamokinimai, kaip ukę pagerinti, kaip prekyste ir amatais užsiimti, kaip nuo žydu atsikratyti, kaip su valdžia apsieiti ir kitus. Bet vis tai darėsi dėl ukininkų. Šitas dalykas jau sunkians ėjosi, ir padaryta nedaug da, bet vis-gi ženklai ir čionai žymu: iš dalies per rašliavos įtekme pradėjo atsirasti lietuviškos krantuvės, pasirodė nekurie pagerinimai ukės.

Toliaus atsirado ir gilesnės idėjos. Nėgana, esą, yra mylėti lietuvišką kalbą, reikia girdi mums įsitaisyti lietuvišką dabą arba kultūrą. Tai turbūt reikia teip suprasti, kad reikalinga mums perimti, nuo angščiaus pasokusių tautų ir prisitaikinti prie savęs, kas yr' gera ir reikalinga mums, paskui-gi susilyginus su jomis eiti saviškais da nežinomais keliais. Da aiškiaus tai pasakius išėitu turbūt teip: reikia mums įgyti mokslo vyrus ir moksliskas knygas, įsitaisyti tokias institucijas, kaip anie turi, tik lietuviškoj kalboj. Kokiu budu tai pasiekti, nēr' aiškių ir tikrų nurodymų. Yra tik parodyta abelni takai, visiems jau seniaus žinomi. Reikia, girdi, pakelti tautiską dvasę, reikia rašyt ir platint lietuviškas knygas, reikia rupintis lietuviams įgyti tartus, reikia stengtis sutverti lietuvišką poeziją, dailą, muziką, teatrą ir kitokius civilizacijos prigulėjimus.

Suprantamas daigtas, kad nepeiktini yr' toki idealai mūsų vadovų. Gyvenimo praktiko jau parodė, kad jų platinimas jau nauda šiokią-tokią padarė, tik nors tuom, kad pakėlė mažumą lietuvių vertę jo paties ir sveitintaučių akyse, privertė lietuvius apie save rupintis, sukėlia protestą priešais brutaliską prispaudimą valdžios, sujudino nors mažumą lietuvišką dvasę ir protą, kurinodu ikitol buvo beveik vienu tikėjimu užimti.

Bet ne pro šalį bus kritiskai į tą idealą dirstelti, pažinrėti, kokią mes sau ateitę rengiamė. Daleiskime, kad mes jau pasiekėme tą sieki, prie kurio stengiasi mūsų vadovai. Daleiskime, kad mes jau turime viską, ką

kitos apšviestos tautos turi, t. y. savo lietuvius-pirklius, valdininkus, aristokratus lietuviškai kalbančius; tegul jau bus pas mus ir lietuviškos gimnazijos, universitetai lietuviški, lai-gi bus ir lietuviška respublika su parlamentu ir lietuvišku prezidentu. Bet kas iš to viso, jeigu didesnė pusė mūsų brolių-lietuvių bus paskendusį varguose, kentės badų, šaltį ir kitas nelaimes, ką dabar matome visose apšviestose valstijose. Turėtume tada daugybę pavargėlių ir nedaug palaimintų ponų, kurie kuone vieni naudojami iš vaisių kultūros. Ar-gi tai būtų idealas pavydėjimo vertas?

Teisybė, gali atsakyt ant to, jog įgiję tokią augstą dabą rastume ir buda, kaip apsi-sangot nuo tokių nelaimių, kaip bent didžiumą padaryt laimingais. Labai gali but, kad tada atsiras toksai budas išnaikint žmonių nelaimes. Bet mūsų rašliavoj beveik nematyt, kad kas aiškiaus apie tai pakalbėtų. Per tai drįstu aš pažaudyt.

Pirmučiausiai primisiu, jogei teip išaugstintas kulturiskas Europos surėdymas butinai reikalauja dabar didelių permainų.

Tai duodasi matyt nors iš to, koks priestaravimas yra dabar tarpe pripažintų įstatymų ir realisko gyvenimo. Abelna nuomonė dabar, jogei visi žmonės lygus ir laisvi turi buti, pas visus ant lupų, ar-gi neaiškiai priestarauja ji kasdieniniui gyvenimui, kada-gi didelė daugybė žmonių turi tiktai liuosybę parduoti savo darbą arba nėsant tokio pirkiko badu numirt. Kokia-gi gali but lygybė, kur vienas turi milijonus, kitas-gi tiktai tiek, idant badu nenumirt.

Arba štai kitas faktas, ar-gi nerodo kritisko padėjimo dabartinio stovio dalykų. Mokslas pripažino, kad vieninteliu šaltiniu visokių ekoncmiskų turtų yra žmogaus darbas. Pagal tai išėitu, kad ir vaisiai darbo (turtai) turi prigulēt tiems, kurie juos padarė. Bet kokiu budu tie, kurie daugiausiai dirba, mažiausiai tur ir kencia priegtam da paniekinimą dykaduonių-didžtarėjų? Pagal įstatymus kiekvienas gali įgyti apšvietimą ir pasirinkti kokį sau nori draugijinį padėjimą, tuom-gi tarpu išėina, jogei tai yra privilegija tiktai turtingųjų, didesnei-gi pusei žmonių yra jau lyg likimo lemta pasilikti ant viso amžiats pavargėliais.

Rodosi, kad tvirtai gali tarti, jogei įgijimas tokios kultūros be pataisymų mažai naudos mums atgabentu.

Kokių-gi pataisymų mums roikalinga? Paskutiniuose laikuose tankiaus ir tankiaus pradėjo girdėtis balsai mokintų vyrų, jogei savasties organizacija yra svarbiausiu veikėju susitaisant juridiskoms ir politiskoms institu-

cijoms. Pasirodė, kad ikišiol valdymas ir išdavimas įstatymų buvo rankose turtingesnės luomos, kuri visados valdžią ir įstatymus apversdavo sau ant nandos. Tai atsitikdavo ar su žinia, ar be žinios tosios luomos. Taip viduramžyje matome valdžią rankose feodalių ir kunigijos, kurie buvo tuomet valdonais didelių plotų žemės ir buvo turtingesni už kitus. Tų laikų įstatymai sergsti tųviejų luomų naudą. Žemės jų liuosos nuo mokesčių, viską apmoka mažesni turtų valdytojai. Jų užsiėmimai pagal įstatymus skaitosi garbingais; kiti-gi užsiėmimai, kaip prekystė ir amatai aristokratijos įstatymų per niek laikomi, net užginta tokiais darbais užsiimti bajorui. Taip ir mus Lietuvos įstatymuose Lietuviškam Statute skaitomė jogei bajoras, kuris iš karčiamos arba prekystės gyvena, nustoja per tai bajorystės („tol'ko by remeslom, a ni šynkom se ne žyvili i loktiami ne mierili“).

Įstatymai teipos-gi gynė prastiems žmonėms pereit į bajorystę.

Kada pakilo didėji Prancūzų revoliucija 1789 m., rodėsi, kad jos darbininkams rūpėjo tiktai reikalai visų, o ne kokios ten vienos luomos. Apgarsintą lygybę visų prieš įstatymus, liuosybė žmogaus (išnaikinimas baidžiavos ir vergystės), liuosybė darbo ir savasties. Visi mislyjo, kad dabar tai jau tikrai prązydės žmonijos laimė. — Bet nenūžlgi pasirodė, kad viskas išėjo tik pralobusiai buržuazijai ant naudos ir ant nelaimės neturtėlių darbininkų. Nepoilgam aišku pasidarė, jogei neaprubėžiuta liuosybė pramonė, darbo savasties, naujoji politiška organizacija yra tikrai išganinga didžturčiams ir labai užkenkianti darbininkams. Kaip viduramžij viską valdė bajorai ir kunigai, taip po Prancūzų Revoliucijai valdžia pereina į rankas išaugusios, susibankrutavus aniemsiems, buržuazijos. Valdžią ir įstatymus turi savo rankose turtingieji!

Tai-gi norėdami tokią neteisybę išpaikinti turime kreiptis prie priešasčių, kurios ją pagimdo, turime rūpintis pertaisyti organizaciją savasties.

Kaip tai padaryt, sunku labai atsakyt. Aišku tiktai tiek, kad iki bus privatiskas valdymas kapitalų, t. y. tokių daigtų, kurie duotu jų valdytojų pelną ir be jo darbo, — iki tol bus nelygybė žmonių ir viespatavimas žmogaus ant žmogaus.

Užtatai dabar apsviestesnėse sąlyse atsirado jau visa partija žmonių, kurie stengiasi padaryti kapitalą visuotinių, neprigulinėin atskyrims žmogystoms, vienintelin-gi kriterium savasties jie nori pastatyti darbą.

Ta partija atkreipė savo akis ant labiausiai nuvargintos dalies žmonių — ant beturčių-darbininkų, kuriuos apsviesdama, vienydama ir kviesdama rūpintis patiems apie save, sutvėrė pusėtiną galybę, kuriai daugumas spėja didelę ateitę.

Lietuvos padėjimas skiriasi nuo padėjimo anų šalių — tenai didėlei pakilus pramonė, yra daugybė pabriku, ant kurių po kelis tukstančius kartais esti darbininkų; pas mus nēr tiek pabriku, nēr tokios koncentracijos darbininkų, mus lietuviai-darbininkai daugiausiai išmėtyti po kaimus, po dvarus; per tai mes negalime stačiai pasinaudot paveikslais anų šalių darbininkų; priegtam ir darbininkai mūsų kur kas mažiaus apsviesti, neng kitose sąlyse. Bet pradžia rodosi galima but padaryt pradėjus organizuot dvarų darbininkus, kurių padėjimas yra blogas, prie daigto-gi jų (darbininkų) nekuriuose dvaruose raudasi po keles dešimtis šeimynų. Toliaus da yra prie miestų nekuri užvedimai, kur ir-gi esti po keletą dešimčių darbininkų — prie plytynėjų, prie tephoriskų darbų, prie akmenų mušimo, prie varymo Nemunu troptų. Tai vis liuosi beturčiai darbininkai, kurių likimas yr gana pasigailėtinas. Prie tos pačios eilios priguli daugybė bežemių įnamių, gritelininkų, beinų ir kitokių vardu. Tikros statistikos nēr, bet maž-daug spėjant vargu apsiriksım, jeigu trečią dalį liuvaių paskaitysım tikrais beturčiais, kuriems lieka sunkus raumeninis darbas, kol pajiegtų istenka, ir elgėtavimas ar vagystė pritrukus darbo arba nustojus sveikatos. Ne gerosnis ir moraliskas jų padėjimas. Visas pasilinkšminimas jų, degtinė su alumi, pypkė, karčiama, pestynės. Vienintelė sviesesnė viltis, tai Amerika, į kurią, teisybė, ir plaukia mūsų lietuviai gana apsciai.

Nēr jokių dyvų, jeigu toki pavargėliai kraustosi į miestus, į svetimas šalis, arba išėję kariumenėn jau nebegrišta istenai, atradę geresnes sąlygas gyvenimo.

Tai-gi nelaimingiausia dalis mūsų tautos, tai šitie darbininkai. Ant jų tai vertėtų pirmučiausiai atkreipti akis norinčių tarnauti vargstančiai žmonijai. (O tokių varguolių mes turim ne mažiaus per 1 milijoną!) . . . Mus-gi ikišiol šita dalis mūsų brolių visiskai užmiršta. Ikišiol mes, kaip jau sakiau, buyome užimti beveik vienais žemvaldonais-ukininkais. Nesakau, kad mes turėtume pametę pradėtą darbą apie pagerinimą buvio ukininkų griebtis prie vienų tik darbininkų. Ne, mums reikia rūpintis apie abėjus!

Ką-gi daryti?

Pirmučiausiai mes turime pasipažinti gėrians su ta dirva, ant kurios norime dirbti. Pertai reikia pažinti sąlygas gyvenimo dvarų

darbininkų — kiek jie algos ir ordinacijos gauna, koki jų gyvenimai, valgis, ką jie skaito, kaip ponai su jais apsieina ir kaip jie su ponais, ar daug jų yra ir tt.

Tai vis klausymai, ant kurių mes daugiausiai negalim priguliničiai atsakyti.

Tą patį reikia pasakyti apie mus' pažintis su sąlygomis gyvenimo mūsų pabriku ir miestų darbininkų, Nemuno troptininkų ir kitų.

Pasipažinus su žmonėmis, kuriems norim padėti vargą vargti, galėsim atrasti ir siokiotąjį būdą pagelbėti jiems. Dabar is augšto galima but tik tiek pasakyti, kad reikalinga tuosius darbininkus suvesti į vienybę, idant reikale isvien eitu daugelis žmonių. *M. R.*

Kritika ir bibliografija.

Terp skausmų į garbę. Poëma iš dabartinių laikų.
Parašė St. Garvyš.

Kaslink materijališko kapitalo šiandien jau ir pas mus daugumas supranta, kad suvartoti jį reikia tokiam dalykui kuris didžiausią gali duoti procentą. Kitur tą patį daro ir su dvasisku kapitalu; kalbu čia ypač apie tą dvasiską kapitalą, kurį rasytojai įdeda į savo rastus. Daugumui jų rupi, kad rasto idėja, kad jo dvasia padarytų įspūdį ant skaitytojaus, kad pakeltų jame tokią pat idėją, tokią pat dvasią, kokią perstato autorius; žinoma, kad autorius tur pažinti idėją tikancia prasiplatinimui. Tiesa, yra ir toki, kurie savo rastuose pataikandami visuomenės pageidavimams, ne apie rasto dvasią rupinasi, bet vien tik apie tai, kad jo rastus pirktų ir is to butų med. giską nauda. Pas mus tokia rastiska spekuliacija dar negalima, mus autoriai negali dar manyt apie pinigiską pelną is savo rastų, jiems prider rapintis tik apie dvasiską procentą, bet ant nelaimės mūsų rasytojai tankiai, ir da kaip tankiai, visiskai apie tai užmiršta. Daugelis jų mano, kad gana tik parašyti šį tą, o ką parašyti, kaip parašyti, ar galės kas jų rastus skaityti, arba kokią naudą turės skaitytojas is jų rasto, jiems visiskai nerūpi. Tai ypač galima pasakyti apie mus, poëtiškų reikalų rasytojus. Tiesa, ir prozoje yra daug niekam nelikusių rastų, bet vis-gi jų tik mažuma. Užtai is visų per 5 paskutinius metus isleistų poëtiško turinio knygučių, vos tik viena „Petro Armio rastai“ yra gera; kitos - gi kaip „Senkaus Jurgis“ „Ponas Bartkus“ „Dainų skrynelė“ ir „Terp skausmų į garbę“ priguli prie tokių, kurios ne kokio procento atnešti negali; yra tai kapitalas į purvą įmestas. Apie paskutinę knygele (t. y. apie „Terp skausmų į garbę“), kurios turinį autorius

da-gi poëma vadina, mes čia plačiau pakalbėsime. Isleista ji simet ir pasvęsta „moksliškai apšviestai jaunuomėnei“, idant anoji, kaip sako autorius pratarmėje, atrastų „čion sau peną ir pažadinimą ant tolesnio darbo.“ Pažiūrėsime-gi, ar istikro skaitytojas gali rasti joje tai, ką žada autorius.

Ta poëma susideda is 9 giesmių, kurias autorius-poëtas, anot jo. „nupynė“ brangiausiai tėvynei. Tiesa, kiekvienoje vietoje matyt, kad autorius labai myli savo brangiąją tėvyne, myli ir nori jai gero, bet gerą tą jis sayiskai, istabiai užtėmija tik giliau klerikalizme, tik kuniguose, arba tame, kad ciecorjus Vilhelmās teikėsi kalbėti su artistelietuvaite, kuri jam patikus. Štai tos poëmos turinys: Juozas Vilaitis, lankydamas da gimnaziją, rengiasi jau eiti į dvasiską seminariją, kur jo draugas Laurynas beesti jau antri metai, ir pagal autoriaus užtikrinimą „laimingas“. Tik štai ant lygaus Juozo kelio kliutis išdygsta. Vieną vasarą nuvažiavo jis su Laurynu pas Lauryno draugą Gostautą, į kurio seserį, Marinę. Juozas netrukęs įsimylėjo. Čia poëtas, kaip galėdamas, stengiasi aprašyti Juozo meilę ir tą kovą, kuri jame pakilo, kada-gi nenorėjo augsta, anot poëto, pasaukimą paaukanti meilei. Visa tą autorius gana netikusiai ir nepoëtiškai apraso, o Juozas nežiurint ant karštų maldų, ant galo pagalius, vietoj į seminariją, važinoja į Varsavą, kur Marinė su tėvais teip-gi apsigyveno. Varsavoje Juozas augštesnius eina mokslus; išgelbi kartą savo mummylėtąją is ugnies, bet vesti ją neveda, nes dėl tėvynės labo butinai žada į kunigus įstot. Kaip karštas patrijotas, Juozas, gyvendamas Varsavoje, yra inicijatorium įkurimo „Varpō“, kuriam duoda tokį vardą is dalies ir dėl to, kad varpas į bažnyčią ant maldos saukia, nes Juozas tas yra reprezentantu kiaurai klerikaliskai-patrijotisko palinkimo. Pabaigęs mokslus Juozas vis-gi ispildo savo argštą pasaukimą ir eina į kunigus. Tapęs kunigu, bama matyt, kur prefektu, nes kifoklės žinios apie jo tolymesnį likimą, aparf sekancijų eilių, nėra (p. 81). Gudai, girdi.

Jieskojo mažiausos senei priezasties
Kad grudo į cerkvę vaikus
Vilaitis nelėido, erelis nakties
Tada jam įgilo nagus

ir sako į Siberiją išgabeno.

Toje pačioje 9 giesmėje, kurioje šitas eiles randame, yra da štai koks epizodas, svarbus charakteristikai mūsų poëmos.

Pas Gostautą, kuris sėdi savo dvare ir yra karštas patrijotas, atvažiavo jis ir Juozo sądraugas ir atvezė poëmą, parašytą Lauryno, kurs kaipo kunigas apsisėdo Jelgavoje. Po-

omų tą visi pripažino per begalo gerą, o (to-
stauta net neis kentė nesušukęs (p. 80)

Senel mums reikėjo poėtos — galiupo!
Nors kartą krutinė susilo!

Dabar Lietuva jau per amžius išvers.

Paskui juodu kalba apie savo draugus, kaip
jie garsus pasidarė, na ir tėvynei pūr tai
garbę daro. Viens iš jų bušęs antras Vir-
chovas, garsus gauntos tyrinėtojas; kiti „gen-
tium jura“ išguldė Sveicarijoje, gaila tik, esą,
kad ne Karaliauciuje, trečias garsus kaipo
istorikas. Marinė ir-gi didelę garbę gabeu
tėvynei kaipo artistė nės (p. 83)

Paryzius ir Vienaius ir Teuzos namai
Guduoją plūcei Lietuvaite!

labai didelę garbę mato, autorius. tame kad
(ibidem)

Buk ciecoriui Vilhelmui teip ji patikus
Jog teikės su joja kalbėti.

Per tokius tai skausmus ir į tokią garbę
jėjo darbininkai ir jų tėvynė. Garbė ta kaip
matom nekoki. Tiesa, tiems kurie mokslą
tyrinėja garbė ir didelė garbė, bet nedaug
garbės, o ypač naudos turi iš to tėvynė, nes
mokslas neturi tėvynės, jis yra augštesnis už
tėvynę, jis pats yra tėvynė tiems, kurie juo
užsiima.

O kas link tokios garbės, kokią padarė
Lietuvai ciecorius Vilhelmias, teikęsis pakalbėti
su artiste lietuvaitė, tai kiekvienas protingas
žmogus tik ramiai nusijuoks ir daugiau nieko.
Laimė ir garbė tėvynės ne karalių malonėje,
ne garbėje kelių žmonių, nors jie būtų ir
augštai pakile, ne! Laimė ir garbė mūs is-
kovojuje kuonoplačiausios laisvės, kuono-
didžiausiam išsiplatinime sviesos ir mokslu
tarpe mus prasėiojų, o teip-gi ir tokiame
ekonomiskame ir drangiškame surėdyme, kuris
netrukdytų nė vieną būti žmogum, kuris visus
padarytų lygiais ir broliais. Mus poėmės
autorius apie tokią laimę ir garbę nė syki,
neužsiminė, jam rupi ne žmonių laimė, bet
kas žiu kokia ten abstraktiskā tėvynės garbė.
Tik tenėmano skaitytojas, kad mus poėtas
teip guodoja mokslą, kad jis iš mokslu vyrų
tikisi tėvynei didelės garbės: O ne! Nors yra
keletas eilučių apie garbingus mokslu vyrus,
bet tos eilutės tarytum netyčia ispraustos,
autorius lyg nenorėdamos apie tai kalba, už-
tai visas 9 giesmes poėmoje pripildo pagyrima
kunigystės, parodydamas, kad kunigystė yra
tai idealas pasisventimo tėvynei. Autorius
mūs netik neparodo guodonės apšviestųjų, bet
išreiškia savo pasigailėjimą tų kur eina aug-
tesnius mokslus, sako, kad Varšavoje ir
Maskvoje (p. 26):

Ten žudo juos mokslais tamsiais
arba (p. 53)

Jaunuomenė mūsų gražiausią viltis
Iš mokslų vien geria nuodus.

Autorius, kad įmanytų, visus į seminarijūs
sunkių, ir nėvienam neduotų augštesnius
mokslus eiti. O mums iš to viso aišku, kad
autorius yra tikras obskurantas (tamsunas),
nes nesupranta vertės mokslu, ir nuodais jį
vadina. Jeigu jau autorius teip labai nori
rasti kur „mokslai tamsūs“ tepajiesko jų ne
Varšavoje ir Maskvoje, bet Seinuose, Kaune
ir kitur. Autorius mus to nedaro, nes jis
žiuri ant svieto per klerikaliskas stiklus, o
per juos, kaip kiekviens žinoma, daugumas
daigtų isrodo visai neteip, kaip yra pagal
teisybę. Viskas, kas tik neatsiduoda kleri-
kalizmui, pagal jį yra negeras. Mokslas —
nuodai ir tamsybė; laike didžiosios Prancužu
revoliucijos kada (p. 52)

Altorių užsėdo merga

Kad viskas svečiausias pamintas gulėjo,
Ar svieto viltis kam tada?

Jeigu autorius žiūrėtų ant svieto ne per
klerikaliskus stiklus, tai jam būtų matyt,
kad ne tik neviskas, bet net nieko sve-
čiausio tada nebuvo paminta. Tiesa, buvo
paminti tada karaliskas despotizmas, galybė
aristokracijos ir privilegijos dvasiskystės: už
tai pakilo ir prašvito, tada tai, kas is tiesų yra
žmonėms svečiausiu daigtu, prašvito laimė ir
lygybė. Gaila, kad mus poėtas to nesupranta.
Kad ne klerikaliski stiklai poėtos nė valandėlę
neabejotų, ar svieta kam viltis per Prancužu
revoliucija: žinotų jis, kad prancuzai turėjo
tada tokių viltį geresnės ateitės, kad jie su
tokiu ontuzijasmu ir karšciu kovoję už laisvę,
kokių nėra istorijoje. Kas daugiau, jei ne
ta viltis padėjo jiems sugriauti supavusiji
senąjį surėdymą, o ant jo vietos pastatyti
naują, atsakantį gadybės dvasiai? Kas, jei
ne tas įtikėjimas, kad jų idėja turi palmti
viršų, kad jie yra pašaukti apskelbti visam
svietui ir įkūnyti šventus žodžius — laisvę, ly-
gybę ir brolystę? Kas, jei ne tas karštis pa-
dėjo jiems sulankyti tukstamius begalo di-
dolių žabangų ir ispildyti savo pašankimą, iš-
nesioti po visą svieta savo idėja, kuri beveik
visur ankščiau ar vėliau sugriovė senus
surėdymus? Mat ir pas mus ta viltis ir idė-
jos padarė ispdį, ne vieną širdį uždegė karštu
laisvės geismu. Kad mus poėtas žinotų isto-
riją, kad neturėtų aptemdiatas akis, jis ne-
siskustų ant Prancužu, bet skustusi, dėlko
tai pas mus nors ant kelių mėnesių neatsi-
randa toks karstas geismas laisvės, tokia
viltis ją įgyti: tada nė kokios žabangos mus
vorgystėje sulaukyti neįstengtų, sulaužytume
visas žabangas, įgytume laisvę o su ja ir
garbė laisvų, o tokia garbė yra didesnė už
tą, kokią poėtas perstato. Tai-gi Paryžiuje
mus autorius vilties neranda, užtai rodo jis
ją Ryme: bet kas tai per viltis ir kam ji

švietė, nė istorija, nė mus poėtas neparodo. Poėtui, teisybė, tai nė nerūpi, rūpi jam tik pagyrimas visko, kas priklauso prie dvasiškystės. Be abejonės, skaitytojai, sekdamas šią kritiką, jau manei nekarta: „kas tai, kad tas dievnotas poėtas bedievių da neišniekino? ar tai jam jis teip ir paliks juos neišbares? na tai būtų stebuklas!“ Kur tau: Žinok skaitytojai, kad visi klerikalai yra bedievėdros, kad visi jie, kad įmanytų priraisiotų bedieviams akmenis prie kaklo ir į aketas sunestų, kad tik dievnotieji galėtų ramiai kvėpuoti. Da lyg šio laik išskytimo nebuvo ir mus poėtas jo nedaro. Nepalieka, ir jis bedievių be pabandimo. Jis poėtiškai juos bandžia. (p. 53)

Bedievių, girtuoklių, vagių, paleistuvių
Priviso po šventą tėvynę

tai reiškia, kad bedievis tai vis tiek, ka va-
gis ir paleistuvis. Aš grynai nežinau, ar
juoktis ar stebėtis iš tokių eilių. Reikėtų
juoktis, jei jose apsireiškia tik nismanymas
autorius; stebėtis, jei poėtas žinodamas, ką
rašo, parašė tokias eiles. Kas šiandien ne-
žino, kad toki, kaip mus poėtas ir jam pa-
nasus, visus apsviestesnius vyrus, kurie ne-
pildo tikėjimiškų apeigų, teip kaip to kunigai
norėtų, paprastai bedievis vadina. Ką gi
turėtume sakyti poėtui. Jeigu jis, su-
prasdamas ką rašo, prilygino bedievius
prie vagių ir paleistuvių? toks žmogus
nevertas, kad geri žmonės su juom kalbėtų.

Mus autorius elgiasi teip, kaip pasakytą
apie vaidį priežodyje; jis teip-gi kaip tas gai-
dys, kaip įmanydamas giria savo mėšlyną; jis
ir išgelbėjimą Lietuvos mato tik kuniguose (p. 53)

Kame gi pagelba? Vadovai avių
Kuriems davė valdžią dangus
Vieni atitraukti nuo žingsnių klaidžių.
Bet pačiai jiems riša giuklus!

Mes su tuo sutikti negalime, jaigu ir įtikė-
tume, kad kunigai turi kas žin kokiu ten val-
džia iš dangaus, nes gyvenimas kitką parodo,
ka net ir poėtam reikėtų žinoti. O tai, kad
tie, kurie nori iš Lietuvos tvyls padaryti, o
patys būti avių vadovais, niekad tėvynės ne-
išgelbės, niekad nepakels ją angstyn, nes nė
tvyls nė jų vadovai da niekad nieko gero ne-
padarė, nė nepadarė. Tai padarė tik tie,
kurie padarė iš Lietuvos ne avis, o tik žmo-
nes, kurie stovė vadovais žmonių, paduos jiems
vaisius mokslo, kurio bijosi mus poėtas, įkvėps
laisvės geisma ir pajautimų savo žmogiskumo,
o tais vadovais yra tie, kurie „tamsius mokslus“
išėję, arba jų išauginti pasekėjai, kurie su-
pasisventinimu ir tvirtybe giuklavo mokslu ir
energija jau paėmė viršų ant vadovų avių,
s jų avių jau daugumą žmonių padarė, tolyn

juos veda ir vos, nežiurint ant to, kad vadovai
avių daro ir darys jiešus klautis. Šiandien
kiekvienas protingas žmogus žino, kad ne tie,
kurie eina į kunigus daugiausia gero žmonių
daro, kad ne jiems ateitis prigali, tame šiandien
tik retai ką gali pertikrinti, nors ir kas-
žin kiek poėmų apie tai parašytam, nors ir
kas žin kaip mokėtum jose teisybę atbulai
pakreipt. O mus poėtas gerai moka saviškai
teisybę perkreipti. Jis gerai žino, kad nėra
nė vieno atsitikimo mūsų gyvenime, kad koks
nors, mokslus išėjęs Lietuvos, būtų įstojęs
į kunigus dėl tėvynės naudos. Atbulai, yra
keli užsitarnavę tėvynėi vyrai, kurie pametė
kunigystę, o tapo švietiskais. Autoriui mus
teisybė nerūpi, jam rūpi tik kaip savo mylimą
išgirti.

Poėtiškumo joje nė kokio nerasi, matyt
autorius nekjek nusimano apie poėziją. Nors,
pamegzdžiodams gerus poėtus, mini kankles,
vaideliotus, bet ir tai menkai gelbsti, jo eilės
kaip niekai, teip niekai. Patvirtinimui savo
žodžių paduodu jia keletą vietų iš jo eilių.

Štai, aprašydamas pavasarį, autorius sako
(p. 10)

Ir prakė nuo Viešpaties apdaro kito
Ir laukas ir girių užimas

paprastas žmogus niekad nepramans apdaro
girių užimui:

Arba štai ką daro spinduliai įeinantieji
pro langą (p. 17)

Keli spinduliai jau ir langą užgavo
Ispinde į stiklą jo sklindę
Primerkę akis įvairiai sužaubavo
Ir žiuri pradryse, į vidi!

Poėtiški spinduliai ir akis primerkia ir
žaičiuoja.

Poėmoje net pankšėlai kitoki: kukuoja ten
volungės (p. 28)

Kas volungei liepia verksmingai kukuoti
Ar beržai nuleisti raukas.

Prieš mus poėta, Mickėvyčius gali sau
salin eiti, jis tik su sveikata moka Lietuvos
sulyginti, o mus poėtas kad-gi, sulygino tai
beu sulygino (p. 75)

Sventa Lietuva, žeme mano tėvy!
Brangesnė už varpų laukus
Prigėrus ne prakaito kaulų, kraują,
Kada tavo vaisiai atbus?

Jei šitokių kelių ir toliaus eis mus po-
ėzija, tai rytoj ar poryt man rodos atsiras
koks nors poėtas, kuris parašys savo poėmoje,
kad šventoji Lietuva brangesnė už vydo
statinę, arba už svarą skanans kepsnio. Tiesa,
tėvynė kaulų prigėrusi turi būti labai brangi,

bet gana jau bus pavyzdžių, pakaks ir
šitų stokai poėtiškumo parodyti, ir netikumo
eiliavimo toje poėmoje. Pusėtinai nusisekė
autoriumi tik dainelės, kurioms daug užmesti

negalima. Kad visa poëma nors tokia būtų, tai dar liktu pusëtina; o dabar eilës niekai, nors kaip prisipažinusta autorius pratarmėje, jam „ant vieno sakinio reikia nekartą rymoti ilgomis valandomis“ idėjos geros nėra.

Čia aš laikau per reikalingą daigtą duoti rodą visiems norintiems eilës rašyti — tenėsi puola prie eilių jei jiems, kaip mus autorini, reikia po keles valandas ant vieno sakinio rymoti. Tai aiškus ženklas, kad jie neturi pašaukimo ant rašymo eilių, kad eilës jų bus niekai. Tokiu būdu, vieton būti eilėdirbiu, gerians terašo proza. Tegul p. Garnys esti jiems pavyzdžiu. Šiame dalyke, nors pats p. Garnys labai augštai stato savo poëmą. Skaitytojas atmena turbūt, kad 9' giësmėje poëmos parašyta, buk kun. Laurynas atsanti Gostautui savo poëmą, o tāsai šu savo svečiu labai ją giria. Ten autorius, žinoma, pats savę turi mintyje; per anos pasakoja savo nuomonę apie savo poëmą. Ten pirmiausiai anodu draugai, arba atviriaus sakant mus poetai, išpeikia „Senkaus Jurgi“ sakydamas (p. 77.)

darbščiai kalvis aude
Bet gaila ir masto ir laiko

o mes, teisybę sakydami, turime stačiai pripažinti, kad abu juodu lygus kalviai ir p. Lakunas autorius „Senkaus Jurgio“ ir p. Garnys autorius perkratomos poëmos, ir tai da toki kalviai, kurie ne kala, bet audžia ir mastu mieruoja. Toki amatininkai nieko gero padaryti negali; ką ir parodo savo darbais mūsų eilėdirbiai.

Apie savo eiles abu juodu, ir p. Lakunas ir p. Garnys, visai geros nuomonės. P. Lakunas vienoje vietoje didzinodamasis sako, kad jis pagimuo „Senkaus Jurgi“ ir garbę igijo, o mūsų p. Garnys, štai ką sako apie savo poëma lupomis tųviejų draugų (p. 79)

Kiek jautimų ant karto, paveikslų naujų!
Kiek vervos ir jausmo karštumo!
Kalba nesenei teip sunki, o eilių,
Apimt neapinsi lengvumo!

Mes-gi tik nusišypsoje iš antoriaus lengvatikystės, turime pasigailėti, kad autorius savo paveikslu parodo ką kita. Jo poëmoje eilës ir netikusios, ir sunkios, ir nuobodžios, jausmo mažai, vervos nėra, — nors ir rašė jas, kaip pats autorius mano, „poetas — galiupas“.

Savo gerų minčių paragintas p. Garnys ketina da kita poëma parašyti. Užbaigoje šitos poëmos sako, kad „užgims apie Vaicių poëma antra“. Tai bus jau turbūt kiaurai kunigišką poëma, nes Vaicius tas yra kunigas.

Aš štai kokią rodą duočiau autorini: jeigu da ne per vėlu, jei ta poëma da nenukaltā, ir jei ketina būti tokios-pat tendencijos kaip

šitoji, tai autorius geriau padarytu, kad visai jos nerašytu; nes naudos iš jos nebus nie kokios. O jei jau būtina nori rašyti, tai tegul bent ne 85 puslapius rašo, skaitytojui užmigdyt ir 20 puslapių pakaks.

Gromatnyčia.

P. Klumpinui iš Gir. — Tamistos „Zonatyvė Mongol-Maskolij“ nebus patalpinta, nes netinka teip šurkščiai atsilipti apie švėtimtikių apeigas ir papročius, kadangi duotumė tuom tiesą kitiems teip-pat apie mus atsilipti.

P. Bil. — Eilës „Muza“ i mus laikrašėms netinka.

P. Siandieniskini. Tamstos eilës talpinamo. Kad tai ir kiti teip rašytu!

P. Vilnaragio posuniui. Tamstos eilës mums netinka.

P. Myletojai tavynės. Tamistai pusëtina sekasi eilës sutaikyti. Ši ta gal sunaudosime. Kad teip Tamista prozą pamėgintum?

P. Drukui Scilviniai. Tamstos „Atsiliopimas“ ir „Atsžadinas“ mums netinka. Filiologija geriaus palikti tikriems filiologams.

Abelnei eilių rasėjams. Meldžiami! verčians prozą rašykite!

P. V. Tomške. Meldžiu atleisti, kad teip vėlai išsiuntėme. Tamistos laiškas buvo užsimetęs.

Apgarsinimai.

Širvintoje (pas Naumiesti)

ant Pilkainio ulyčios

pas

Ziegorninką Antaną Endrulaitį galima gauti pirkti laikraščių ir knygu.

27 dieną Liepos mėn. numirė
Berne (Sveicarijoj) Seinų daktaras

Juozas Kaukas

32 metų amžiaus, gimęs Penkvalakių
kaimė, Vilkaviškio pav. Platėsnis
aprašymas gyvenimo bus patalpintas
vėliaus.

Turinys:

Čekų ir mūsų tautiškos draugystės švėtimoso kraštoose. *Iša.* — Viršūninkai. *Parkunai.* — Pa-parčio žiadas. *A—da.* — Dstu patrijotams. *Siandieniskis.* — Musų reikalai. *M. R.* — Kritika ir bibliografija. *N.* — Gromatnyčia. — Apgarsinimai.